

A fiatalok bűnelkövető magatartásának és szerfogyasztásának prevenciója

Segédanyag a szociális területen
dolgozók számára

Tóth Olga
Albert Fruzsina

Co-financed by the European Commission within the Daphne III programme by DG Justice, Freedom and Security and coordinated by German Police University (DHPol).

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors; the European Commission cannot be held responsible for either its content or for any use which might be made of the information contained therein.

A fiatalok bűnelkövető magatartásának és szerfogyasztásának prevenciója

Segédanyag a szociális területen dolgozók számára

Tóth Olga & Albert Fruzsina

Tartalom

1	Bevezetés	3
2	Kihez szóljon a prevenció?	4
3	Ki tartsa a képzést, illetve a prevenciós foglalkozásokat?	5
4	Milyen módszerrel történjen a prevenció?.....	6
5	Mik lehetnek a prevenciós foglalkozások fő céljai?.....	8
6	Mik legyenek a prevenciós foglalkozások fő elvei?.....	8
7	Milyen témákról legyen prevenciós foglalkozás?	9
8	Egy konkrét prevenciós mintaprogram – cyberbullying, internetes zaklatás.....	14
9	Egy konkrét prevenciós mintaprogram – alkoholfogyasztás.....	19
10	A prevenciós munkához segítséget nyújtó civil szervezetek, weboldalak	22
11	Különbéféle életkorú gyerekek, fiatalok számára létező programok.....	23
12	Színházi nevelési prevenciós programok.....	25

1 Bevezetés

Magyarországon a válság általános hatásai mellett a közoktatás átalakítása, ezen belül is a kötelező iskolázási életkor 16 évre visszaállítása, a büntethetőségi korhatár csökkentése, egyik oldalról, a növekvő társadalmi egyenlőtlenségek pedig a másik oldalról fokozzák a fiatalok jövőtlenségét. Napjainkban – ellentétesen az európai trendekkel – a büntető igazságszolgáltatás súlya megnőtt a helyreállító (resztoratív) igazságszolgáltatáshoz képes, és ez a jogalkotói és jogalkalmazói szándék tállkozik a társadalom egy jelentős részének elvárásaival. Mindehhez hozzájárulnak a romák elleni alig leplezett előítéletes megnyilvánulások, melyek a szegénységgel, a munkanélküliséggel, a rossz iskolázottsági mutatókkal társulva a roma fiatalokat különösen veszélyeztetetté teszik.

Vajon a romló életfeltételek közepette, a sötétnek, reménytelennek látszó jövőbeli kilátások mellett, lehet-e, és ha igen, mit lehet tenni a fiatalok alkohol- és drogfogyasztásának, illetve bűnelkövetői magatartásának prevenciója érdekében? Milyen intézményeknek és milyen szakembereknek lenne ez a feladata? Milyen lehetőségek vannak erre napjaink gazdasági-, társadalmi- és morális válsága közepette? Ezekre a kérdésekre próbálunk egyfajta választ adni ebben az anyagban.

Jelen anyag készítésének fő célja az, hogy a fiatalok szerfogyasztásával és bűnelkövető viselkedésével kapcsolatos prevencióban dolgozók számára segítséget nyújtson. Elsősorban azokhoz a szociális, pedagógiai és egészségügyi területen dolgozó szakemberekhez szólunk, akik fontosnak tartják a prevenciót, de még kevés tapasztalatuk gyűlt erről eddig össze. Az anyag elkészítése során az Európai Bizottság Daphne III keretprogramja által támogatott *„A fiatalok devianciája és erőszakos viselkedése – a prevenció és a kontroll legjobb gyakorlatai európai megközelítésben”*¹ elnevezésű projektben végzett kutatásaink fő eredményeire és a nemzetközi kutatócsoportban összegyűlt tapasztalatokra támaszkodunk. A kutatás során szakértői interjúkat készítettünk a legfontosabb problémákról és a jelenleg folyó prevenciók munkáról; a Delphi módszer² segítségével két körben a jövőbeli trendekről kérdez-

¹ „Youth deviance and youth violence: A European multi-agency perspective on best practices in prevention and control”

² A módszer lényege, hogy egy jövőbeli időpontra (jelen esetben 2025-re) vonatkozóan gyűjti össze a szakértők prognózisait.

tünk szakembereket, és egy iskolai kérdőív³ segítségével 14-17 éves fiatalokat kérdeztünk meg saját szerfogyasztási, bűnelkövetői magatartásukról; arról, hogy találtak-e valamiféle prevencióis tevékenységgel és arról, hogy véleményük szerint ki és mi tarthatná vissza korosztályukat a bűnelkövetéstől, illetve a szerfogyasztástól.

Ebben az anyagban először egy áttekintést nyújtunk arról, hogy a kutatási eredmények és a nemzetközi tapasztalatok alapján a prevencióis tevékenységnek mik lehetnek a kulcskérdései. Ezután néhány fontos témakörben bemutatunk lehetséges prevencióis foglalkozásokat. Ezek példaként szolgálhatnak saját prevencióis foglalkozások kialakításához. Az anyag utolsó részében pedig néhány sikeresen működő prevencióis programra hívjuk fel a figyelmet, megadva ezek elérhetőségét is.

2 Kihez szóljon a prevenció?

Amikor a fiatalok szerhasználatát, vagy bűnelkövetői magatartását szeretnénk megelőzni, csökkenteni, nem csupán arra kell gondolnunk, hogy magukhoz az érintettekhez szóljunk. A normáknak megfelelő vagy attól eltérő viselkedés bonyolult rendszereken keresztül valósul meg. A szülők, az iskola, a kortárs csoport, mint nyilvánvaló szocializáló intézmények mellett a média, és általában a felnőtt társadalom általános működése is hat a deviáns viselkedésre. Valójában tehát bármely társadalmi csoportnak szól is a prevenció, a hatása legalább közvetetten jótékony hatással van a fiatalokra is. Kutatásunk számos ponton támasztotta alá, hogy a szülők szerepe kiemelkedő lehet abban, hogy a fiatalok kisebb arányban válasszák a bűnelkövetői magatartást. A családok működése napjainkban egyáltalán nem problémamentes, a szülők sokszor a legjobb szándékuk mellett sem találják meg a hangot gyerekeikkel. Fontos lenne például, hogy a mainál több és színvonalasabb fóruma legyen annak, hogy a felnőttek megbeszélhessék a szülői szerep, a gyerekekkel való foglalkozás kisebb-nagyobb nehézségeit. Minden olyan foglalkozás, program, ami a szülőket segíti szülői szerepük ellátásában, valójában prevencióis tevékenységnek is felfogható.

³ A minta nagysága: 1100 fő Budapesten és 1004 fő Veszprém megyében. A 8., 9. és 10. osztályos diákok osztálytermi keretben önállóan töltötték ki a kérdőívet.

A prevenció tehát megcélozhatja:

- *magukat a gyerekeket, fiatalokat – lehetőleg minél fiatalabb korban,*
- *a szülőket, általában a családokat.*
- *Emellett komoly igény merült fel a képzők képzésére, továbbképzésére.*

3 Ki tartsa a képzést, illetve a prevenció foglalkozásokat?

Mivel a gyerekek és fiatalok napjaik nagy részét az iskolában töltik, a prevenció programok egy részének értelemszerűen az iskolában kell helyet kapnia. Ugyanakkor jogos kérdésként merül fel, hogy az átalakulóban lévő és egyre túlszűfoltabbá váló iskolai tantervben van-e hely és idő arra, hogy prevenció foglalkozásokra is sor kerüljön. A projekt eredményei alátámasztják, hogy ez a téma a kihagyhatatlan, megkerülhetetlen a fiatalok nevelése során. Nem elvont erkölcsi oktatásra, hanem a valódi veszélyeztető tényezők megismerésére és kezelésére van szükség ahhoz, hogy a felnövekvő nemzedékek a szó legtagabb értelmében egészséges felnőttek legyenek. Úgy gondoljuk tehát, hogy az **iskolai osztályfőnöki és/vagy erkölcsstan órák keretében; az iskolában szervezendő külön programok keretében** egyaránt helyet kaphatnak a prevenció foglalkozások. Ugyanakkor nem hallgathatjuk el, hogy a fiatalok csekély bizalommal állnak a tanárok és a szociális munkások prevenció tevékenységéhez. Az eredmény prevenció munka alapvető feltétele a fiatalok bizalmának elnyerése.

Arra a kérdésre, hogy ki tarthatja vissza a fiatalokat a tiltott dolgok elkövetésétől, kimagasló arányban a szülők szerepét emelték ki (97 % tartotta szerepüket fontosnak). Ezután következett a barátok szerepének fontossága (91 %), majd a rendőrségé. A fiatalok csupán 50 %-a állította, hogy a tanároknak van szerepe abban, hogy visszatartsa őket a tiltott dolgok elkövetésétől. A szociális munkások értékelése még rosszabb, vélhetőleg azért is, mert kevesen, kevés alkalommal találkoztak prevenció munkát végző szociális területen dolgozó szakemberrel.

Az iskola mellett komoly szerepet játszhatnak a prevencióban az **iskolán kívüli intézmények, szervezetek programjai, akciónapjai**. A fiatalok számára a jól szervezett, érdekes, az ő bevonásukkal is zajló akciónapok emlékezetesek, hatásuk megmarad. Kérdőívünkben többen is említettek olyan eseményeket, mikor például a rendőrség

akciónapján – talán nem is tudtak róla, de valójában – prevenciós programon vettek részt. A rendőrség bűnmegelőzéssel foglalkozó munkatársai számos ilyen alkalmat kínálnak fel, melyeket – adott esetben egy iskolai előkészítéssel, vagy éppen egy utólagos megvitatással – érdemes kihasználni.

Emellett szükség lenne arra, hogy nagyobb számban legyenek a fiatalok számára olyan **közösségi programok**, táborok, ahol prevenciós foglalkozások is helyet kapnának. A mai általános- és középiskolás korosztály számára alig akadnak olyan szervezetek, intézmények és helyek, ahol közösségi életet élhetnének, ahol nem csupán a szabadidejüket tölthetnék el kedvük szerint, de ahol megkaphatnák azt a figyelmet is, amire olyannyira vágnak. Természetesen nem csupán intézmények, hanem ezeket működtető hiteles felnőttek, illetve kortárs segítők is hiányoznak. A prevenciót komolyan vevő és azért tenni akaró szakembereknek tehát arra is érdemes gondolni, hogy hogyan lehet betölteni ezt az űrt, és elősegíteni közösségi terek, közösségi szervezetek létrejöttét. Nem véletlen, hogy a nyugat európai és észak amerikai prevenciós programok jelentős részét iskolán kívül, a lakóhelyhez kapcsolódó közösségi központokban valósítják meg.

4 Milyen módszerrel történjen a prevenció?

Sajnos még mindig leggyakoribb a **frontális előadás** jellegű prevenciós program, pedig ezek hatékonysága a legalacsonyabb. Amikor egy – bármennyire is felkészült – felnőtt kiáll egy csoport fiatal elé, és valamiféle prevenciós előadást tart, a fiatalok számára ez ugyanolyan tanóra marad, mint bármelyik másik. A figyelem lekötése igen nehéz és még az az érzete sincs meg a fiataloknak, hogy „muszáj” figyelni, mert később számot kell adni az anyag ismeretéből.

Természetesen vannak olyan hiteles személyiségek, akiknek tapasztalata, személyisége olyan erőteljes, hogy jelenlétük tartós hatást gyakorol. Az általunk megkérdezett fiatalok között is voltak olyanok, akik arra a kérdésre, hogy konkrétan milyen prevenciós programban vettek részt, név szerint említettek olyan ismert szakembert, aki fontos, tartalmas foglalkozást tartott nekik.

A frontális előadás – valójában már keveredve egy közös **beszélgetéssel** – akkor is jól működhet, ha például korábban drogfogyasztó, de már hosszabb ideje tiszta fiatal számol be első kézből tapasztalatairól. Ilyen jellegű prevenciós foglalkozáson is volt alkalmuk már sok fiatalnak részt venni, illetve sokan gondolják úgy, hogy egy

ilyen személy elég hitelesen meg tudná értetni kortársaikkal a drogfogyasztás veszélyeit. Itt természetesen az előadó személyisége, hitelessége még az átlagnál is fontosabb.

Sokan talán nem is gondolnák, hogy a beszélgetés, a fiatalok problémáira való odafigyelés már önmagában is prevenciós munka. A megkérdezett 14-17 évesek arra a kérdésre, hogy mi tarthatná vissza korosztályukat a tiltott dolgok elkövetésétől, legmagasabb arányban azt jelölték, hogy hallgassa meg valaki a problémáikat. 89 %-uk tartaná hatásosnak, vagy nagyon hatásosnak ezt az egyszerűnek látszó módszert.

Igen jól használhatóak prevenciós tevékenységre azok a **filmek**, melyeket a különféle prevenciós szervezetek készítettek. Ezek hatékonysága abban rejlik, hogy a mindennapokban bekövetkező eseteket, mozgalmasan, könnyen értelmezhetően, interaktív módon mutatják be. A filmek megnézése után lehetőség van a témák feldolgozására, a filmben megjelenő helyzetek megbeszélésére is. A filmekhez hasonló módszer az **esetfeldolgozás** is, amikor az osztály, vagy egy csoport tagjai valóságos, megtörtént események megismerésével, elemzésével és megbeszélésével, továbbá saját élmények gyűjtésével próbálják meg a bűnelkövetéshez és/vagy szerfogyasztáshoz kapcsolódó történetet megérteni, a problémán elgondolkozni, megoldásokat keresni.

A **tréning** jellegű foglalkozások komplexitásuk miatt igen alkalmasak a prevenciós programok lebonyolítására. A tréningeken valamennyi résztvevő bevonódik, saját véleményével alakítja a közös gondolkozást. A csoport tagjai által megfogalmazott gondolatok hatásosabbak, mint a felnőttek által szentenciaként megfogalmazott igazságok. A tréningek változatos módszerekkel és tematikával dolgoznak, alkalmazkodnak a csoport összetételéhez, sajátos igényeihez. Igen fontos azonban kiemelni, hogy a tréninget tartó személynek képzettnek, a váratlan helyzetekre felkészültnek és gyakorlottnak kell lennie. Fontosnak tartjuk, hogy a képzésben résztvevő felnőtt szakemberek és kortárs segítők mind nagyobb számban tanulják meg ezt a módszert.

Egyre több olyan civil szervezet és szakember van Magyarországon, akik a **művészetpedagógia** (különösen a színházi nevelés) eszközével végeznek prevenciós mun-

kát. Ez a tevékenység kombinálja a művészethez kapcsolódó alkotó tevékenységet és egyúttal lehetővé teszi általános emberi (erkölcsi, etikai) és társadalmi problémák érvényes vizsgálatát. Ezeknél a programoknál képzett drámapedagógusok segítenek a fiataloknak átgondolni például az erőszakhoz, a bűnelkövetéshez kapcsolódó kérdéseket. Ezt a fajta prevenciós tevékenységet csak képzett szakemberek végezhetik, így érdemes megkeresni azokat a színházakat, színházi nevelési műhelyeket, amelyek ilyen programokat kínálnak.

5 Mik lehetnek a prevenciós foglalkozások fő céljai?

Természetesen a prevenció alapvető célja az, hogy megelőzze a bűnelkövetést, vagy a szerfogyasztást. Ugyanakkor a prevenciós foglalkozás lehet, hogy csak hosszabb távon fejt ki hatását, és nem is feltétlenül direkt módon. Ezért sosem téveszthetjük szem elől azt a felelősséget, hogy munkánk nem csak a konkrét témáról szól, hanem alakítja a fiatalok személyiségét is.

A jó prevenció céljai közé tartozik:

- *az információátadás (káros testi-, lelki-, kapcsolati hatások, büntetőjogi következmények stb.)*
- *az önismeret fejlesztése*
- *az érzékenyítés, empátiafejlesztés*
- *a kommunikációs képességek fejlesztése*
- *a szülői szerepre való jobb felkészülés*
- *a jövőkép, a fiatal önmagáért érzett felelősségének alakítása.*

6 Mik legyenek a prevenciós foglalkozások fő elvei?

Azok a prevenciós foglalkozások tudnak tartós hatást gyakorolni, melyek nem egyszeri alkalomra korlátozódnak. Különleges személyiségű előadónak, vagy nagyon katartikus programnak (pl. színházi előadásnak) kell lennie ahhoz, hogy egy egyszeri prevenciós program tartós hatást gyakoroljon a résztvevőkre. A prevenciós foglalkozás nem csupán információ átadásnak, hanem legalább annyira az emberi kapcsolatok építésének, a kommunikáció fejlesztésének eszköze is. A projekt tapasztala-

latai alapján a különféle szakmák együttműködése eredményesebbé teszi a prevenciót. A különféle megközelítések egymás hatását erősítik.

Mire törekedjünk tehát a prevenció során?

- rendszerességre
- arra, hogy minél fiatalabb korban elkezdődjön a prevenció
- a szülők bevonására
- a módszertani és szakmai sokszínűségre
- a csoport tagjai közötti együttműködés kialakítására
- a prevenciót tartó felnőtt és a fiatalok közötti, valamint a fiatalok egymás közötti bizalmának erősítésére
- a fiatalok önmagukért és társaikért érzett felelősségének hangsúlyozására.

7 Milyen témákról legyen prevenció foglalkozás?

A szakértői interjúkban és a fiatalok körében végzett kérdőíves vizsgálatunkban kizajzolódtak azok a legfontosabb problémák, melyekre mindenképpen szükséges lenne prevenció programokat indítani. Ezek súlya napjainkban is jelentős, de szakértőink véleménye szerint a jövőben tovább fog növekedni. A következőkben felsoroltak természetesen bővíthetők a közösségben felmerülő konkrét problémákkal.

Prevenció témák fiataloknak:

Alkoholfogyasztás

Az alkalmankénti, majd a rendszeres alkoholfogyasztás Magyarországon igen korai életkorban elkezdődik. A nyolcadikosok közel fele, a tizedik osztályba járók 80 %-a fogyaszt alkoholt. A 14 évesek közül minden negyedik volt részeg az elmúlt hónap során. A 17 évesek körében ez az arány eléri az 50 %-ot. A vidéki fiatalok között több az alkoholfogyasztó, mint a budapestiek között. A szakiskolák tanulói közül minden negyedik-ötödik nem csupán rendszeresen, de nagy mennyiségben fogyaszt alkoholt.

Drogfogyasztás

A 14 évesek 4 %-a, a 17 évesek 13 %-a állítja, hogy szabadidő-eltöltéséhez a drog-fogyasztás hozzátartozik. A marihuánát a budapesti fiatalok a vidékiekhez képest nagyobb arányban fogyasztják. Az életkor előre haladtával jelentősen nő a marihuánát kipróbálók és/vagy fogyasztók aránya. Ez a 14 éveseknél 10-12 %, a 17 éveseknél Budapesten 30 %, vidéken 20 %. A fiatalok 17 %-a a marihuánán kívül más illegális, vagy legális drogot is kipróbált. Gyakori a gyógyszer-alkohol kombináció és a szintetikus drogok fogyasztása, valamint a szipuzás.

Áldozattá válás

A fiatalok meglepően magas aránya vált már különféle bűncselekmények, szabálysértések, bántalmazások áldozatává. A megkérdezettek 20 %-a élte már át, hogy elloptak tőle valamit. Budapesten magasabb ez az arány, mint vidéken. Leggyakrabban az általános iskolába járók körében fordult ez elő: a vidéki általános iskolások 22 %-át, a budapestiek 25 %-át érte már ilyen. A fiatalok 10 %-ával előfordult már, hogy valaki erőszakkal elvette tőle pénzét vagy valamilyen értéktárgyát. Ez a jelenség is inkább Budapesten fordul elő, az áldozatok között több a fiú. Aggasztó, hogy a megkérdezettek 5 %-át bántalmazták már úgy, hogy orvoshoz kellett fordulnia. Természetesen nem tudjuk, hogy ezt a sérülést kortárstól, családtagtól, vagy idegentől szenvedte el a fiatal. Igen fontos lenne azt elérni, hogy a fiatalok megtanulják felismerni azokat a helyzeteket, amikor áldozattá válhatnak és megtanulják azt is, hogy hogyan lehet veszélyes helyzetekből kikerülni, hogyan lehet segítséget kérni.

Előítéletek, gyűlölet-bűncselekmények

Számos vizsgálatból tudjuk, hogy Magyarországon az utóbbi évtizedben emelkedett az etnikai feszültségek mértéke, különösen a cigányság elleni előítéletek tapinthatóak. Adataink is ezt támasztják alá. Nemzetközi összehasonlításban kiemelkedően magas volt nálunk azon fiatalok aránya, akik bőrszínük, vallásuk, etnikai hovatartozásuk miatt bántást éltek át. Az összes megkérdezett 5 %-a állította ezt és másik oldalról, 5 % állította, hogy ő elkövetett ilyet valakivel szemben. Mind Budapesten, mind vidéken a szakiskolások körében a legmagasabb az ilyen bántalmazást

átéltek aránya, több mint 7 %. Vélhetőleg ebben az iskolatípusban található a legtöbb roma tanuló, így nem meglepő ez az érték. Az előítéletekről, a romák és nem romák közötti együttélésről, a feszültségek csökkentésének lehetőségeiről minden életkorban, minden iskolatípusban szükség lenne beszélni. Tapasztalataink alapján ez az egyik legfontosabb prevenciós terület már csak azért is, mivel szakértőink ezen a téren jelentős rosszabbodást várnak a jövőben.

Internetes, telefonos zaklatás

Napjainkban mind Magyarországon, mind a többi európai országban egyre nő az elektronikus média használatával kapcsolatos bűnelkövetések száma. A fiatalok körében intenzív az internet használata, és egyre népszerűbbek az okostelefonok. Többfajta olyan normasértő viselkedési forma fordul elő ezen a terepen, melyek elsősorban a fiatalok körében gyakoriak, viszont társadalmilag nagymértékben elfogadottak és erkölcsi vagy jogi szankciók nem sújtják – például a szerzői jog megsértése. Ugyanakkor az elektronikus média egyre gyakrabban válik a bántalmazás, zaklatás eszközévé. Az iskolai vizsgálatban megkérdezett fiatalok 15 %-a élte már át, hogy az internetre bántó, gúnyolódó, megalázó tartalmak kerültek fel róla. A lányok a fiúknál lényegesen gyakrabban válnak ilyen zaklatás céltábláivá. A fiatalok ezekről az esetekről általában nem szólnak szüleiknek, vagy más felnőttnek, ugyanakkor hosszú távú- és időnként igen súlyos következményekkel járó lelki hatás éri őket.

Erőszak a párkapcsolatban és a kortárs csoportban

A szakemberek megítélése szerint igen kis hangsúlyt kap a prevencióban általában véve a fiatalkori- és különösen az iskolai erőszak, pedig az ilyen esetek számának növekedését várják a jövőben. Szinte alig esik szó a prevencióban a késelesről, a fegyverhasználatról, az erőszakosságot támogató normákról, és a randi-erőszak megelőzéséről. Az erőszakosság társadalmi elfogadottsága eközben egyre szélesebb körben növekszik, természetesen nem elválaszthatóan a társadalmi egyenlőtlenségek növekedésétől és az elszegényedési tendenciáktól. Az erőszak nem csupán a nyilvános helyeken, hanem a családokon belül is gyakran előfordul. A meg-

kérdezett fiatalok 10,3 %-a élte már át, hogy fizikailag vagy lelkileg bántalmazta az, akivel együtt járt. Ez különösen a lányokra és a szakiskolákba járókra jellemző.

Szabálysértések és kisebb bűncselekmények elkövetése

Meglepően magas azon fiatalok aránya, akik kisebb szabálysértés vagy bűncselekmény elkövetését bevallották kérdőívünkben. Graffitizett 11 %-uk, szándékosan megrongálta más tulajdonát 10 %-uk, boltból, vagy valakitől ellopott valamit 6 %-uk. Ezeket a cselekményeket sokan poénnak gondolják, nem ismerik az esetleges büntetőjogi következményeket. Veszélyes tendenciának tartjuk, hogy a budapesti fiatalok 19 %-a, a vidékiek 14 %-a rendszeresen hord magával kést, vagy olyan eszközt, ami fegyverként használható. Ennek veszélyességét az is fokozza, hogy 13 %-uk már részt vett legalább egyszer csoportos verekedésben. A náluk lévő fegyver az indulatok kezelhetetlensége esetén végzetes lehet. A budapesti 14-17 évesek 4 %-a, a vidékiek 3 %-a árusított már drogot.

Szülőknek:

Alkohol és drogfogyasztás

Az alkoholfogyasztás Magyarországon rendkívüli módon elterjedt és a társadalmi normák által is támogatott. Becslések szerint 800 ezer – 1 millió alkoholfüggő ember van hazánkban. A felnőttkori megbetegedések, a korai halálozás, a családok működési zavarai és széthullása nagymértékben összefügg az alkoholfogyasztással. Fontos lenne olyan programokat indítani, melyek a felnőttek, a szülők alkoholfogyasztásának csökkentését célozzák meg. A szülők saját példája hat a gyerekekre is.

Erőszak az emberi kapcsolatokban, családi kommunikáció

A magyar társadalomban az erőszak széles körben alkalmazott és elfogadott viselkedésforma. Nem csupán a makro-társadalmi problémák, de a családi konfliktuskezelés nehézségei is hozzájárulnak ehhez. A gyerekek a példákból, a szülők magatartásából sokkal többet tanulnak, mint azt feltételeznénk. Fontos lenne, hogy minél több felnőtt elsajátítsa az erőszakmentes kommunikációt és a gyereknevelésben is

alkalmazza azt. A megkérdezett fiatalok nagy számban olyan családokban nőnek fel, ahol előfordul a fizikai erőszak és ezt megdöbbenően magas arányban maguk is elfogadják, helyeslik. A fiatalok kétharmada úgy véli, hogy az embernek joga van fegyvert hordani magánál azért, hogy megvédhesse magát. A társadalmi össz-erőszak szintjének csökkentése a családon belüli erőszak csökkentésén át vezet.

Képzőknek:

Új kutatási eredmények, új tendenciák, működő programok

Magyarországon számos kutatás foglalkozik időről időre a fiatalok deviáns viselkedésével, az erőszakos normák elfogadottságával és mindezek okaival. A prevenciót végzők számára fontos, hogy megismerjék a legfrissebb kutatási eredményeket. Ezeket nem csupán egyéni utána járással lehet megoldani, hanem érdemes időről-időre olyan megyei, városi szintű továbbképzést tartani, ahol a prevenciót végzők megismerkedhetnek ezekkel az eredményekkel. Ilyen jellegű képzés lehet még egy-egy jó gyakorlat részletes bemutatása, megismertetése.

Módszertani újítások

A prevenció területén rengeteg módszertani újítás születik külföldön is, Magyarországon is. Azok, akik saját indíttatásból, vagy épp munkaköri kötelességként ilyen munkát végeznek, eredményesebbé tehetik munkájukat a mások által már kidolgozott, kitalált módszerek megismerésével. A tapasztalatcsere igen megtermékenyítő hatású, mint ezt projektünk is bizonyította. Ugyanakkor sajnos a legtöbb városban, megyében meglehetősen magukra hagyták a prevenciót végzők. Fontos lenne azon megyék (pl. Veszprém megye) tapasztalatait átvenni, ahol megoldott a rendszeres szakmai eszmecsere.

Hatékonyagsmérés – van-e eredménye a munkának?

Mint minden közösségi programnak, a fiatalok körében végzett prevenciónak is kulcskérdése, hogy mennyire hatékony a munka. Sajnos kevés kidolgozott, elfogadott hatékonyságmérés áll rendelkezésünkre. Ez bizonyos mértékben érthető, mert a prevencióban egyrészt a hatások időben elhúzódva jelentkeznek, másrészt sokszor az a hatás, hogy a prevencióban résztvevők nem csinálnak valamiféle törvénny-be ütközőt. Fontos lenne azonban mégis találni, kidolgozni néhány hatékonyságmérő eszközt, mutatót, vagy legalább azt megtudni, hogy mások milyen módon mérik saját munkájuk eredményességét.

8 Egy konkrét prevenció mintaprogram – cyberbullying, internetes zaklatás

Téma: Internetes, telefonos zaklatás, bántalmazás

Célcsoport: 13-17 éves korosztály

Módszer: nagy- és kiscsoportos tréning-jellegű foglalkozás

Szükséges eszközök: hagyományos tábla, vagy nagy alakú papírok, minden résztvevő számára az előre kinyomtatott két Összefoglalás (handout).

Időtartam: 60 perc vagy 2X45 perc.

A foglalkozást tarthatja: csoportmunkában gyakorlott szakember

A foglalkozás célja: az internetes, telefonos zaklatás lényegének megismerése; érzékenyítés a téma iránt; annak beláttatása, hogy az internetes zaklatás milyen hatást gyakorol az elszenvedőkre; stratégiák kidolgozása az internetes zaklatás megállítására. Hatékonyabb a program, ha egy sorozat részeként kerül megtartásra, de az időtartamok és a témák ésszerű tömörítésével egymagában is tartható.

Felépítés:

1. **Rövid bemelegítés** – a hangulat feloldása, a téma meghatározása.
2. A létszámtól függő számú kiscsoport kialakítása. A cél: minden csoport határozza meg, hogy **mit ért az internetes, telefonos zaklatás** fogalmán.
3. A csoportok által kialakított fogalom elemeinek táblára írása, majd összehasonlítása a „hivatalos” megfogalmazással:

Az internetes, telefonos zaklatás azt jelenti, hogy valakit nevetségessé tesznek, megsértenek, megfélemlítenek vagy megaláznak email, digitális fotó, webes üzenet – tehát a netes technika felhasználásával.

4. A **Segédanyag** (handout) kiosztása. **Saját élmények gyűjtése.** A beszélgetést segítő kérdések, témakörök:
- Ismertek-e valakit, aki már kapott durva email vagy sms üzenetet vagy kigúnyolták ilyen módon?
  - Ismertek-e valakit, akiről akaratán kívül fotókat terjesztettek, vagy hazugságokat írtak az interneten?
  - Ismertek-e valakit, akit átverték, vagy „megtréfáltak” ilyen módon?
  - Mit érezhetett az illető?
  - Miért csinálhatták ezt a többiek?

A vélemények kerüljenek fel a táblára, vagy a papírra.

5. **Milyen hatással van az ilyen zaklatás arra, aki elszenved?**

A foglalkozásvezető röviden magyarázza el az ilyen zaklatás sajátosságait:

Anna története – az anyag kiosztása. Egy gyerek olvassa fel Anna történetét.

Véleménygyűjtés: **milyen hatással volt ez a történet Annára, az osztálytársaira, a családjára?** A válaszok rögzítése a táblára. Fontos, hogy a következő témakörök előkerüljenek:

- Negatív testi és lelki hatások (Anna depressziós lesz, magányos, szorong, nem tud aludni, szégyelli magát; a szülők haragudtak Annára)
- Gyanakvás, aggodalom más, peremre szorult gyerekek körében.
- A tanárok megszigoríthatják a telefon iskolába hozatalát, ellenőrzését, kontrollnövekedése.

Anna családjában anyagi probléma. Stb.

6. **Véleménygyűjtés:** hogyan lehetne megállítani, az internetes, telefonos zaklatásokat, vagy legalább csökkenteni a számukat? Kiscsoportos megvitatás, majd a vélemények összegyűjtése. Fontos lenne, hogy a következő témakörök előkerüljenek:
- Ne add ki másnak a személyes adataidat online, chat-szobában vagy sms-ben!
  - Szüleidre vagy egy megbízható felnőttön kívül senkinek, még a legjobb barátainknak se áruld el a belépési jelszavadat, vagy pin-kódodat!
  - Ha valaki durva vagy fenyegető üzenetet küld, ne válaszolj rá! Mentsd el vagy nyomtasd ki és mutasd meg egy felnőttnek!
  - Ne nyiss ki olyan üzenetet, amit ismeretlenről kapsz, vagy olyan személytől, akitől tudod, hogy szokott másokat zaklatni!
  - Ha ismerősödet, osztálytársadat ilyen zaklatás ér, segíts neki. Már az is jól eshet, ha együtt érző vagy.
  - Ne továbbíts zaklató üzeneteket, sőt mondd meg a feladónak, hogy helytelen, amit tesz!
7. **A foglalkozás összefoglalásaként a résztvevők fogalmazták meg az egy-két dolgot, ami a legfontosabb volt számukra.**

ÖSSZEFOGLALÁS (HANDOUT a résztvevőknek)

Tények:

- *A 14-17 évesek 15 %-ával előfordult már, hogy valaki komolyan kigúnyolta, megalázta emailben, a telefonjára küldött sms-ben, vagy nyilvános weblapon.*
- *A lányok ezt kétszer olyan gyakran tapasztalták, mint a fiúk.*
- *Minél idősebb valaki, annál gyakrabban történt vele ilyen.*
- *A fiatalok közül csak minden tizedik szólt erről a szüleinek.*
- *Szakértők azt jósolják, hogy a jövőben egyre több fiatal fog ilyen jellegű zaklatást átélni.*

MIT JELENT AZ INTERNETES/TELEFONOS ZAKLATÁS?

- Fenyegető email vagy sms küldése.
- Valaki kirekesztése egy nyilvános listáról vagy üzeneteinek blokkolása.
- Valakiről megalázó vagy személyes képek, információk megosztása az illető hozzájárulása nélkül.
- Postafiók feltörése, és durva vagy hazug üzenetek küldése az illető nevében.
- Olyan weboldal készítése, ahol valakit kigúnyolnak, nevetségessé tesznek.
- Arra használni egy weboldalt, hogy másokat a külsejük vagy egyéb tulajdonságaik alapján pontozzanak, osztályozzanak.
- Korábbi online beszélgetést megfélemlítésre használni.

HOGYAN LEHET MEGÁLLÍTANI AZ INTERNETES/TELEFONOS ZAKLATÁST?

- A fiatalok többsége úgy gondolja, hogy a legfontosabb megszakítani a zaklatást: nem továbbítani az ilyen üzeneteket, visszautasítani a részvételt benne és a többieket is erre kérni.
- Ha te átélsz internetes, telefonos zaklatást, mentsd el az üzenetet és kérj segítséget szüleidtől, tanáraidtól, vagy olyan felnőttől, akiben megbízol!

ANNA TÖRTÉNETE

Anna édesapja az ország másik felében kapott munkát, így az egész családnak új városba kellett költöznie. Anna új iskolába került. A korábbi iskolájában elég jól érezte magát, voltak barátnői és a tanárokkal is jól kijött. Nagyon aggódott, hogy az új helyen vajon befogadják-e, talál-e új barátokat. A szüleitől kapott egy új okostelefont, hátha ennek segítségével hamarabb tud kapcsolatokat építeni új iskolatársaival.

Egy nap tornaóra után megszólította Annát Kriszti, az egyik legnépszerűbb lány az egész iskolában. Kriszti felajánlotta, hogy a hétvégén elmehetnének együtt moziba, vagy csak kicsit csavarni a plázába. Elkérte Anna telefonszámát is. Anna persze boldogan oda adta a számát, és azt is megjegyezte, hogy olyan csomagja van, ami-ben havonta csak 50 sms-t küldhet.

A következő tornaórán Kriszti lefényképezte Annát átöltözés közben úgy, hogy Anna ezt nem vette észre. Este Anna fel akarta hívni egy régi barátnőjét, és döbben-

látta, hogy 75 sms-t kapott csupa ismeretlen számmal. Kiderült, hogy Kriszti csúnyán becsapta: az átöltözés közben készített fotót valamilyen kommenttel ellátva elküldte az összes ismerősének. A beérkező válaszokban egy csomó mocskolódás, fenyegetés volt.

Anna pánikba esett, kikapcsolta a telefonját és nem tudta mit tegyen. Egész éjjel nem aludt és másnap azt mondta, hogy rosszul van, nem tud iskolába menni. El sem tudta képzelni, hogy néz majd az osztálytársai szemébe. Egész nap ágyban maradt és sírt. A következő nap a szülei már ragaszkodtak hozzá, hogy elmenjen az iskolába. Anna hallotta, ahogy összesúgnak mögötte és nevetnek rajta. Alig várta, hogy elteljen a nap és mehessen haza. Otthon csak bámulta a tévét egész este.

Így teltek a hetek, míg egyszer csak megjött a telefonszámla. A szülők döbbenet látták az összeget és felelősségre vonták Annát, hogy miért és kinek küldte a rengeteg sms-t. Akkor végre bevallotta a szüleinek, hogy mi történt. A szülők dühöseks és csalódottak voltak, hogy nem szólt erről korábban. Aggódtak a lányukért, és közben haragudtak a többiekre, akik ezt tették vele. A telefonszámla befizetése is komoly anyagi problémát okozott nekik. Arra gondoltak, hogy talán nem volt túl jó ötlet telefont venni Annának.

9 Egy konkrét prevenció mintaprogram – alkoholfogyasztás

Téma: alkoholfogyasztás, nagyívás, részegség

Célcsoport: 13-17 éves korosztály

Módszer: nagy- és kiscsoportos tréning-jellegű foglalkozás

Szükséges eszközök: hagyományos tábla, vagy nagy alakú papírok, minden résztvevő számára az előre kinyomtatott két **Összefoglalás** (handout).

Időtartam: 60 perc vagy 2X45 perc.

A foglalkozást tarthatja: csoportmunkában gyakorlott szakember

A foglalkozás célja: a rendszeres és/vagy nagy mennyiségű alkoholfogyasztás veszélyeinek beláttatása, annak megértetése, hogy milyen hatást gyakorol az alkohol magára a fogyasztóra és környezetére; stratégiák kidolgozása az alkoholfogyasztás csökkentésére. Hatékonyabb a program, ha egy sorozat részeként kerül megtartásra, de az időtartamok és a témák ésszerű tömörítésével egymagában is tartható.

Felépítés:

1. **Rövid bemelegítés** – a hangulat feloldása, a téma meghatározása
2. A létszámtól függő számú kiscsoport kialakítása. A cél: minden csoport határozza meg, hogy **mit ért az alkoholizmus és a nagyívás fogalmán**.
3. A csoportok által kialakított fogalom elemeinek táblára írása, majd összehasonlítása a „hivatalos” megfogalmazással:

Az alkoholizmust a WHO (Egészségügyi Világszervezet) a szenvedélybetegségek közé sorolja. Az rendszeres és tartós fogyasztása egy idő után testi és lelki tünetekben jelentkezik. A testi függőséget azt jelenti, hogy egyre nagyobb mennyiségre van szüksége a fogyasztónak, és az alkohol hiányában megvonási tünetek jelentkeznek. A lelki tünetek között szerepel a kontrollvesztés, azaz az ivás a nyilvánvaló egészségkárosító hatása ellenére is folytatódik. Az alkoholisták magatartása és a részegség alatti csökkent értelmi képessége alaposan érintheti a környező családot és barátokat. Hosszan tartó kárt okozhat az alkoholisták gyermekeinek érzelmi fejlődésében felnőttkoruk elérése után is.

Magyarországon 800 ezer – 1 millió alkoholista van.

4. A **Segédanyag** (handout) kiosztása. **Saját élmények gyűjtése.** A beszélgetést segítő kérdések, témakörök:

A vélemények kerüljenek fel a táblára, vagy a papírra.

5. A felsorolt és hasonló témák kiscsoportos, majd együttes **megvitatása.**

MEGVITATANDÓ KÉRDÉSEK

- Miért isznak az emberek?
  - Miért isznak sokat az emberek?
  - Van-e különbség a fiatalok (gyerekek) és a felnőttek ivási szokásai, ivási okai között?
  - Mi történik egy társaságban azzal, aki nem iszik alkoholt?
  - Mik az alkoholfogyasztás jó, pozitív, kellemes és rossz, negatív, kellemetlen hatásai?
  - Milyen hosszú távú negatív hatások jelentkeznek az alkoholfogyasztás hatására? Megéri?
  - Mi lesz velünk 30 év múlva? Mennyire hajlandóak, tudnak a fiatalok saját életükben előre gondolkodni?
6. **Véleménygyűjtés:** hogyan lehetne visszaszorítani a fiatalok alkoholfogyasztását vagy legalább csökkenteni a mértékét? Kiscsoportos megvitatás, majd a vélemények összegyűjtése. Fontos lenne, hogy a következő témakörök előkerüljenek:
    - Az alkoholfogyasztás a személyes problémákra csak látszatsmegoldás.
    - A baráti, társasági együttlét alkoholfogyasztás nélkül is lehet szórakoztató, kellemes.
    - Nem kell többet innod, mint amennyit magadtól is szeretnél! Ne engedj a többiek nyomásának!
    - Ismerd meg saját alkoholtűrő képességedet és ne igyál többet annál, mint amennyinél még kontrollálni tudod magad!
    - Soha ne vezess motort, autót, ha ittál. Ne ülj be olyan járműbe, amit olyan ember vezet, aki ivott előtte.

- Segíts a barátaidnak, ismerőseidnek, ha az alkohol miatt rosszul vannak, vagy nem tudják kontrollálni magukat! Kérj felnőtt segítséget is, ha szükséges!
7. A foglalkozás **összefoglalásaként** a résztvevők fogalmazták meg azt az egy-két dolgot, ami a legfontosabb volt számukra.

ÖSSZEFOGLALÁS (HANDOUT) az alkoholfogyasztásról

TÉNYEK:

- *Az általános iskola 8. osztályába járó tanulók közel fele fogyaszt alkoholt több-kevesebb rendszerességgel. A 9. és 10. osztályba járók körében iskola típustól függően már 60-75 %-ot ér el az alkoholfogyasztók aránya.*
- *A szakmunkásképzőbe és szakközépiskolába járó fiúk közül minden ötödik már rendszeres alkohol fogyasztónak mondja magát 15-17 éves korára.*
- *A 14-17 éves lányok közül minden tizedik rendszeresen fogyaszt alkoholt.*
- *Az alkoholfogyasztás a fiatalok körében a vidéki iskolákban kissé magasabb arányú, mint a budapesti iskolákban.*
- *Az elmúlt hónap során háromszor vagy többször volt részeg a fiúk 16,7 %-a, a lányok 9,8 %-a.*
- *A fiatalok 66,9 %-a volt már részeg életében (sőt, az elmúlt hónapban is). Nemzetközi összehasonlításban is ez a legmagasabb szám. (Spanyolország: 53,6 %; Belgium: 50,6 %; Németország: 47,9 % Szlovénia: 35,8%; Portugália: 31,5 %)*

MILYEN VESZÉLYEKET JELENT A KORÁN ELKEZDETT ÉS NAGY MÉRTÉKŰ ALKOHOLFogyasztás?

- A magyar társadalom többsége túlzottan elnéző az alkoholfogyasztással kapcsolatban. Nem szokás végiggondolni, hogy a magas megbetegedési arány és a korai halálozás összefügg a nagy mennyiségű alkoholfogyasztással.
- Az alkoholfogyasztás lassabban, ezért rejtettebben fejt ki egészségromboló hatását.

- Az alkoholizálás nem csupán egészségügyi veszélyeket hordoz, de rombolja az emberek társas kapcsolatait, családi életét is.
- Az alkoholfogyasztás ugyanolyan függősséggé alakulhat, mint bármilyen más szer használata.

10 A prevenció munkához segítséget nyújtó civil szervezetek, weboldalak

Az alábbi lista nem teljes körű, főként a kutatás során látóköriünkbe kerül forrásokat tartalmazza:

- www.police.hu - a bal oldali „Megelőzés” fül alatt is több, a fiatalkori bűnelkövetésre vonatkozó információ található, emellett balesetmegelőzési kisfilmek is letölthetők.
- Prevenció médiatár: www.mediatar-szeged.hu. A projekt alap gondolata, hogy a hatékony bűnmegelőzési munka csak olyan módszerek és prevenció megoldásokkal valósítható meg, amelyek az alapvető, biztonsággal kapcsolatos ismereteket könnyen befogadható, és a célközönség életkori sajátosságainak megfelelően figyelemfelhívó módon juttatják célba. Ez a gondolat hívta életre a Szegedi Rendőrkapitányságon még 2003-ban a Prevenció Médiatárát. A rövid (5-10 perces) filmek segítségével egy-egy óra alatt feldolgozhatók azok a legfontosabb prevenció témakörök, amelyek az áldozattá illetve a bűnelkövetővé válás elkerülését hatékonyan segítik. A kisfilmek hatékony segítséget nyújtanak az osztályfőnöki munkában is, amelyhez elektronikusan letölthető tananyag is készült, a könnyebb feldolgozást pedig kész óravázlatok támogatják.
- Magyar megvalósított projektek, jó példák elérhetők a következő helyen: www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=907
- Angol nyelven számos jó gyakorlat található a European Crime Prevention Network (Európai Bűnmegelőzési Hálózat) honlapján, ahol bűncselekmény-fajtánként, országonként, kulcsszavasan is kereshetők adatok: www.eucpn.org/good-practice/index.asp
- A drogfogyasztás prevenciójához használható anyagok találhatóak a következő honlapon: <http://www.drogambulancia-veszprem.hu/pages/drogjog.pdf>. Innen letölthetők kinyomtatható, hajtogatható broszúrák többek közt a drogokról és a jelenlegi jogi szabályozásról. Emellett letölthető egy 2010-ben kiadott 97 oldalas könyvecske is, melynek címe „Információs füzet a drogokról és addiktológiai ellátásokról”.

1. A **Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány** 1993-ban jött létre azzal a céllal, hogy a gyerekeknek, fiataloknak legyen közvetlen lehetősége segítséget kérni, problémáikat, gondolataikat megosztani. Elérhetőségük: e-mail: info@kek-vonal.hu, weboldal: www.kek-vonal.hu
2. Gyerekekkel foglalkozó szakemberek számára is nyújtanak anonim konzultációs szolgáltatást a **Szakember – Szakember Vonalon**. (telefon keddenként 10-14 óráig: 061-302-0944, e-mail: szakemberek@kek-vonal.hu).
3. **Forrás Gyermek- és Ifjúságvédelmi Alapítvány** – oktatófilmek, prevenció programok. <http://www.forrasvideo.hu/index.html>
4. **Kamasz Panasz** – letölthető anyagok, tanácsadás, blogok, fórumok. <http://www.kamaszpanasz.hu>
5. **“FÜGE” Drogrevenációs Munkacsoport** – kidolgozott prevenció programok. <http://www.indit.hu/fuge>

11 Különbőféle életkorú gyerekek, fiatalok számára létező programok

- **Korai beavatkozást célzó programok:** ezek közül a legfontosabbak a *Biztos Kezdet Gyermekházak*, melyeket a brit *Sure Start Program* magyarországi adaptációjaként hoztak létre. A hálózatot először az Európai Szociális Alap támogatásával indították, jelenleg állam finanszírozással történik a már működő Házak továbbfinanszírozása, emellett tovább bővítik a hálózatot. Elérhetőség, módszertani és segédanyagok letöltése: www.biztoskezdet.hu.
- **Óvodáskorúakat célzó programok:** *Ovizaru* program, a Fejér megyei rendőrség által indított, mára országosan kiterjesztett program. A kezdeményezés elsősorban a középső és a nagycsoportos óvodásoknak szól, és szoros együttműködésre kéri az óvodapedagógusokat és a szülőket is. Két bábfigura – Rosszcsont Ricsi és Rendőr Robi - segítségével a találkozókön olyan élethelyzetekről beszélgetnek a gyerekek és a rendőrök, amelyeknek bármelyik kisgyerek a részese lehet. A program lényeges része, hogy az óvodások testközelben találkozhatnak a rendőrökkel, így megtapasztalhatják, hogy ők is hús-vér emberek, akik szeretik

a gyerekeket, szeretnek játszani, de ha baj van, segítséget lehet tőlük kérni. Az óvodai találkozók után az intézményekben marad az a csomag, amely a program segédeszközeit tartalmazza.

- **Általános iskolásokat célzó, erőszakos viselkedést megelőző programok:** ezek között több, a rendőrség által szervezett, országosan elterjedt programot találhatunk, a legismertebb a Magyar Rendőrség Biztonságra Nevelő Iskolai Programja, a *D.A.D.A.* (dohányzás, alkohol, drog, AIDS), amely az 1992/1993-as tanévben indult az amerikai DARE program alapján⁴; az *„Iskola Rendőre”* program 2008 óta működik, a *„Szuper-bringa”* program a közlekedésbiztonság megerősítését célozza. Ugyan nem elég széleskörűen elterjedt és így nem elég hatékony, de létezik a korosztály egy része számára iskolai szociális munkás, illetve pszicho-dráma csoportok.
- **Felső tagozatosokat és középiskolásokat (10/12-18 éveseket) célzó programok:** *„Bűn küszöbén”* és *„Diákintő”* című publikációk (letölthető a <http://www.bunmegelozes.eu> weboldalról) amit például BAZ megyében széles körben terjesztettek az összes általános és középiskolában⁵; az INDIT Alapítvány *„FÜGE”* Deviancia Prevenációs munkacsoportja (www.indit.hu) a 7-12. osztályosok számára a deviáns viselkedés veszélyeztető tényezőiről. Többféle szakember tart bűnmegelőzéssel kapcsolatos előadásokat iskolákban, pl. *„Egy nap az iskolában, egy nap a biztonságért”* program.
- **A középiskolás korosztályt célzó erőszak-megelőző programok:** a BRFK által szervezett *„Ne tedd, ne tūrd!”* program az iskolai erőszak ellen⁶, amit az Esztergomi Szent Jakab Alapítvány dolgozott ki.⁷
- **Meghatározott cselekményekre/elkövetőkre célzó speciális programok,** leggyakrabban a droprevencióra, de akár a graffitizés ellen, vagy hátrányos helyzetű gyerekeknek: több hatékonynak tartott programot is megemlítettek a szakemberek, pl. az *„ELLENSZER”* programot⁸, amely a drogfogyasztás elleni, a jogkövető magatartást megerősítő informatív prevenció program.

⁴ <http://www.bulisbiztonsag.hu/a-d-a-d-a-program>

⁵ Rendőrök segítettek az anyag iskolai feldolgozásában. Formális értékelés nem volt, csak informális visszajelzés a tanároktól.

⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=Mjzl6WqmDOQ>

⁷ (http://tamop.irm.gov.hu/Letoltheto_kiadvanyok)

- **Közösségi szintű programok:** *Ifjúsági járőr szolgálat* csellengő gyerekek felkutatására, városi rehabilitációs programok
- **Általános társadalmi reintegrációs programok:** *TÁMOP 5.2.5* intézkedés a 12-29 éves korosztály reintegrációjának elősegítésére.
- **Speciális szolgáltatások** a társadalmi és rendvédelmi szolgáltatások terén: a családgondozás és a gyerekek védelem alá helyezése is alkalmas lehet prevenciók céljaira is, a fiatalok bűnelkövetőknek pártfogó felügyelet.
- **A szülői képességeket és tudást megerősítő programok:** Információs füzet a drogokról (pl. *“Drogokról Szülőknek”*⁸), amit a szülői munkaközösségen keresztül juttatnak el a diákok szüleinek.

A fiatal bűnelkövetőket célzó programok: *TÁMOP 5.6.1.* és *5.6.2.* intézkedések: bűn-megelőzési és reintegrációs programok fiatalok bűnelkövetőknek, *EQUIP szociális készségfejlesztő program* elítélt fiataloknak.

12 Színházi nevelési prevenciók programok

Osztályterem-színházi előadás: Antigoné (Szputnyik Hajózási Társaság)

Egy osztályterem-színházi előadás sajátossága, hogy – amint a neve is mutatja – az előadás megvalósítása nem a színház épületében történik, hanem az iskolában, abban a tanteremben, ahol a diákok tanórái zajlanak. Az osztálytermi előadások tehát mindenfajta díszletet, jelmezt, általában kelléket is nélkülöznek, csak a történet elmesélésére, testközelbe hozására koncentrálnak.

Az *Antigoné* osztálytermi előadása az önálló gondolkodásról szeretne beszélni, ezért az előadás főként azokra a kulcsmomentumokra koncentrálnak, amiket a fiatalok mindannyian ismernek saját életükből is: hatalomhoz való viszony, lázadás, önállóság, a család fontossága, testvéri szeretet, apa-gyerekek viszony. Az első tanórán a diákok a színházi előadást nézik meg, a második tanórán pedig feldolgozó drámafoglalkozáson vesznek részt, ahol közösen és kiscsoportban is dolgoznak. A foglalkozá-

⁸ http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=50&Itemid=22

⁹ <http://www.bunmegelozes.eu/kiadvanyokdrog.html>

son részt vesz mind a hat színész, és drámapedagógus vezeti. A foglalkozás fókuszában az igazság kérdése és a hatalomhoz való viszony áll.

http://www.szputnyik.com/ea_antigone.html

Alternatív-színházi tanóra: Erőszak (MU Színház - Szputnyik Hajózási Társaság koprodukció)

A MU Színház a főváros XI. kerületében működik, 2009 óta működik önálló színházi nevelési programja Mulab néven, amely többféle projektet is tartalmaz. A felső tagozatosoknak készült *Erőszak* a fiatalok agressziója és az iskolai erőszak fajtáit és hátterét vizsgálja mind az elkövető, mind az áldozat szempontjából. Az osztály két kiscsoportban először az elkövető és az áldozat motivációit és a cselekedeteiket a háttérből irányító okokat vizsgálja, majd mind a két csoport az áldozat szerepébe helyezkedve hatékony viselkedési formákat keres. Végül a gyerekek az agresszort játszó színésszel jelenetbe lépve kipróbálhatják, hogy mennyire működőképes az, amit kitaláltak.

<http://mu.hu/hu/mulab>, <http://mulab.hu/hu/programok>

A Theatre in Education-módszer: Bábok, Hiányzó padtárs (Káva Kulturális Műhely)

A Káva Kulturális Műhely 15 éve dolgozik TiE-társulatként, munkásságuk során önálló színházi (nevelési) műfajt hoztak létre, ez a Résztvevő Színháza. A *Bábok* című színházi játék középpontjában a szabadság és a kompromisszumok témája áll. A szabadság kapcsán a felelősségről, a kötelességekről, a szabályokról és az elvárásokhoz való alkalmazkodásról gondolkodnak közösen a színész-drámatanárok és a résztvevő fiatalok. A program középpontjában (fókuszában) a következő kérdés áll: „mire képes, mire hajlandó az ember azért, hogy megfeleljen másoknak?”

<http://www.kavaszhaz.hu/babok>

A *hiányzó padtárs* című program nem roma középiskolásoknak teremt lehetőséget a találkozásra tehetséges roma fiatalokkal, egy részvételi színházi, interaktív esemény keretében. A színházi előadás forgatókönyve a roma fiatalok oktatással kapcsolatos, személyes élettörténeteiből íródott. A színházi interakció azokra a problé-

mákra kérdez rá, amelyek az elit gimnáziumok tanulóinak és nekik egyaránt gondot okoznak: az iskolai szelekció, a versengés és a szolidaritás kérdéseit dolgozza fel.

http://www.kavaszhaz.hu/A_hianyzo_padtars

Színházi előadás feldolgozó foglalkozással: Kövek, Cyber Cyrano, Kikatt (Kolibri Színház)

A Kolibri olyan hivatásos gyermek- és ifjúsági repertoárszínház, ahol 0-tól 18 éves korig minden korosztály megtalálja az érdeklődésének, szellemi, lelki fejlődésének megfelelő darabokat. Minden, a repertoárjukon szereplő kamaszoknak készült előadáshoz, a darabban felmerülő problémákat vizsgáló drámafoglalkozás kapcsolódik. Ennél a színházi nevelési műfajnál a színházi előadás és a foglalkozás teljesen különvlik egymástól, a színházban tartott előadást több osztály is nézi, a foglalkozáson azonban csak egy csoport marad.

A felső tagozatosoknak szóló *Kövek* egy ausztrál újsághírt dolgoz fel két unatkozó kamaszfiúról, akik viccből elkezdnek köveket rugdosni egy felüljáróról és az egyik autót eltalálják. Az előadás és a foglalkozás a felelősség kérdését járja körbe.

http://kolibriszhaz.hu/index.php?view=article&catid=44%3Arepertoar&id=84%3Atom-lycos-stefo-nantsou-koevek-&option=com_content&Itemid=53

A középiskolásoknak szóló *Cyber Cyrano* az internetes erőszak veszélyeit mutatja be, budapesti középiskolások történeteit felhasználva írta Tasnádi István. Az előadás egy olyan lányról szól, akit osztálytársai kiközösítenek, ezért a virtuális világban készít magának egy olyan népszerű karaktert, akin keresztül bosszút tud állni a többieknek.

http://kolibriszhaz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=423&Itemid=53

A projektről, a magyar és nemzetközi kutatás részletes adatairól a következő weboldalon tájékozódhat.

Impresszum

Kiadó:

MTA Társadalomkutató Központ
Országház u. 30.
1014 Budapest

Kapcsolattartó:

Dr Tóth Olga
totho@socio.mta.hu

Tervezés és termelés: Hubertus Wittmers, Medicom Marketing GmbH, Németország

A fiatalok bűnelkövető magatartásának és szerfogyasztásának prevenciója (YouPrev)

A együttműködése

